

kézben lévő és maxbrodi szellemet hordozó Prager Tagblatt és a *cionista* főszerkesztő által irányított Prager Presse Aradi Zsolt tájékozatlansága folytán kissé különös fölmentést kapnak akkor, amidőn pedig a magyar viszonyokat alaposan elmarasztalja. Az ember jogos gyanuval forgatja a további lapokat, vajjon hány tévedésbe ütközik még a tudatlanságnak ebben a tárházában. Pedig igazán nem lehet azt állítani, hogy a szerző nem nézett utána az elemi ismereteknek. Valóságos kis földrajzot közvetít helyenként az iskolák tananyagából. Pontos felsorolja a jugoszláviai kilenc bánságot például, amivé a harminchárom tartományból álló S.H.S. királyság alakult. Ez aztán precizitás gondolná az ember és csak jobban megilletődik, mikor megtudja később, hogy a Schleswig-Holstein-i német határállomásról lehet átlépni Radborgba, Dániába, Hollandiából pedig Oldenzaalon át Németországba.

Egy kérdés állandóan nyugtalanítja az olvasót. Miért „Öt éjszaka” a címe ennek az ismeretterjesztő munkának? A mű leglényegtelenebb motívuma, hogy öt ember *öt éjszakán* át beszél. Ugyanígy beszélhetnének reggel, délben, vagy este, legfeljebb a cigányzene helyett másról mondanának banalitásokat. Aradi Zsolt azonban az öt éjszakát tartja elhatározó jelentőségűnek és ezt írja rá könyve homlokára és nem amiről a szó folyik: Középeurópát. Valami képtelen frivolitás van e cselekedete mögött, valami méltatlan megtévesztési szándék az olvasó felé, akinek képzetét az éjszakához aligha politikai viták kötik, hanem inkább olyasmik, amikre egy valláserkölcsi alapon álló írónak gondolni sem illik. — Aradi Zsolt mondanivalói mindvégig nem helyénvaló öltözékben jelennek meg. Ahogy gyanutkeltő a cím, gyanutkeltő az író közlésének módja is. Ebben a könyvben beszélgetések folynak — már mondtuk kik között. Valóságos politikai szónoklatokat hallunk ettől is attól is és persze Aradi Zsolt mossa kezeit, ő író, csupán közvetít. Mindenkinek van egy külön igazsága ebben a könyvben öt népről és öt országról. Ez az író öt felé ad igazat és meggyőzni senkit sem tud ennél fogva az olvasók közül. Sebeket tép fel és öt helyen szítja a parazsat a hamu alatt, ahelyett, hogy mint magyar író bátran és szókimondóan egybefoglalóan tisztázná a középeurópai problémát.

Politikai tanulmány helyett egy felemás torzszülöttet nyújt felénk Aradi Zsolt. Ahol utópiába csap át, ott hangulata megdöbbenően emlékeztet Herzl Tivadar Ósujföldjének egy-két oldalára és az ember nem érti honnan ez a lelki rokonság.

Végül van még egy megindokolatlan írói cselekedete Aradi Zsoltnak. Könyvének alakjai 1918-ban végezték el a negyedik elemet. Vajjon miért hangsúlyozza ki ezt a szerző? Hogy mentséget találhasson arra, hogy az impériumváltozások sorsdöntő periódusát csak fölületes vonásokkal jelezhesse, tekintve, hogy tízéves gyermekek homályos szemekkel járnak a politikában? Bizony bölcsőbb dolog lett volna tizennyolcban érettségizett diákokat emlékeztetni és végigvezetni az utolsó másfélévtizeden, ha már ilyesmi állott szándékában a szerzőnek, mint gyermekemlékeket közvetíteni a világpolitikából. Bizony, így sötétben maradt minden az Öt éjszakában.

Ujvári

László

FAKÓ FÖLDEK.* Fiatal, eddig még kevésszer szerepelt író regényét hordta szét a nyári posta. Bányai Pálnak ez még csak második jelentkezése. Első regénye: *Felsőgaram* „kisregény”, ahogy a szerző nevezi, 1934-ben jelent meg Pozsonyban az Angermayer-nyomda kiadásá-

* Bányai Pál regénye, Humanitas, Pozsony, 1936.

ban. Uj regénye már nyomdai kiállításával is kellemesen lepi meg az olvasót és kézbevétele kényszerít.

A hegyvidéki kis szlovák falvak egyikének élete elevenedik meg előttünk. Az általános gazdasági leépítésnek Seszták Juraj is áldozata lesz. Feleségével és kislányával kénytelen otthagyni a kolóniát, a gyártelepet, ahol eddig laktak. Más faluba költöznek, ahol Seszták régi foglalkozását bosnyáksággal cseréli fel. Reggeltől-estig járja a falvakat, kosárral maga előtt, és az eladott haszontalanságokból tengeti életét. A tapasztalt és világlátott Seszták rövid idő alatt ismert lesz és megbecsülik fölényét.

Lassan indul a cselekmény, mintha ebben a kis faluban még az idő kereke is lassabban forogna. De a viszonylagos csendben indulatok és fojtott feszültségek szunnyadnak.

A pap a hátralékos párbér miatt árverezteti a gazdákat. Seszták ráveszi őket, hogy lépjenek ki az egyházból. Kitér a háborúság, istenteleneknek bélyegzik őket. Seszták és társai vállalják a kiközösítést és a közös sors szembenállásukban eggyé forrasztja őket.

Megindult az erjedés, összeszorítódnak az öklök, folyik a harc némán tovább. A regény meséje itt mintha megtörné; az istentelenek harca abamarad és új okok robbantják ki a feszült helyzetet. A falu leggazdagabb parasztjának fia, Bednárik Miskó erőszakkal szereti magáévá Karit, a falu végén lakó cigánylányt. Ezért a cigánylegények bosszúból megkéselik Miskót. A falu haragja a cigányok felé fordul, a felgyógyult Miskó biztatására pedig felgyújtják a cigánytanyát. Seszták a cigányok mellé áll, de ekkor már az egész falu haragjával találja magát szemben. Összeülnek a nagyfejúek és Sesztákot kiutasítják a faluból.

Fakó, szintelen irás ez, mint a földek és rétek, amelyekről szól. Sovány és vérszegény a történet, amely a részeket egymásbafűzi. Mondani-
valójában azonban mégis sulyos, részleteiben ígéretes, sőt néhol nagy-
szerű.

Lassan indul a történet, lassan alakul a Seszták és a falú sorsa. Fekete a föld szíve, minden falatért keserves az áldozat. Sovány a táplálék, erős a munka, öröm vajmi kevés, ritka ünnep a szerelem. Van ebben a színtelenségben, ebben a látásmódban valami különös erő, mely lenyűgözi az olvasót, mintha nem is magyar író írta volna. Az író részletező realizmusa és éles látásmódja inkább a környező szláv népek íróival hozza rokonságba. Nem ökölboszoritott, szubjektív fenekező stílus ez. A fölényesen biztos látásmód nyugalma, tempó és lanyhulás, feszülés és elmosódás kíséri a regényt végig. Fegyelmezetlensége egyik főhibája. A nyelvvel, ami nem éppen legerősebb oldala, sokszor gyerekesen csínytevő, majd erőszakos, általában pedig gondatlan, mondatai igen gyakran még a szülés lázától remegnek, máskor pedig hanyag pongyolasággal veti őket papírra. Fegyelmezetlenségnek jele és következménye a regényben gyakran kísértő szóközi hang. Ilyenkor rövid, csaknem tömondatokban, szinte a vezércikkek deklamáló modorában vág elébe az elkövetkezendőknek. Retorikáját még csak emeli a sok — mondhatnám — homéroszi ismétlés, melyekkel képeinek és jelzőinek kíván nyomatékot adni.

Bántó, bár könnyen legyőzhető hibája ez a könyvnek, pedig néhol, különösen a leíró részeknél, már ígéretesen levegősek a sorok.

A regény főhibája, ami talán erénynek készült: a teljességre való törekvés. Vagy talán úgy véli a szerző a regionalizmusról folytatott badar viták hatása alatt, hogy a szlovenszkoí regényben minden szlovenszkoí jellegzetességnek benne kell lennie? Kezdve az agrárpárti titkártól a csendőrmesterig és Licskótól, a hülye tehénpásztortól a cigány Soso-

lyig? Miért a vélt teljesség kedvéért indokolatlan sok mellékfigura, melyeknek javarésze holt papírmásé ügyis?

A sűrűn felbukkanó sok mellékfigura lazítja szét a szerkezetet, akadályozza a koncentrációt és a gyorsabb involvációt.

Mindezek ellenére néhány mellékfigura (Mara, Licskó), néhány jelenet, például a korcsmai mulatozás pogány tempója, a cigánytanya felgyújtása nagyszerű erővel elevenedik meg előttünk.

Érdeklődéssel várjuk Bányai útjának további jelzőköveit, az író új műveit. Ugy érezzük, hogy kellő önfegyelmeléssel és elmélyüléssel a kezdeti hibáktól hamar megszabadul és érett, értékes írásokkal gyarapítja még a szlovenszkói haladó magyar irodalmat. Szepesy László

EGY FALUSI PAP ÖNVALLOMÁSA. Még számosan emlékeznek a transzilvániai olvasók közül a világhírű teológus *Balázs Ferenc-re*, de kevesen vannak, akik a cheiai unitárius papot ismerik. Akik még emlékeztek rá és tudták, hogy falura ment papnak, azt hitték, visszavonult a világhírű fáradalmait kipihenni, tüdejét reparálni. Csalódtak. Az a láz, amely az ifjú teológust a világhírűl őrítte, nem ült el a kis istenháta megettől faluban sem. Mint valami Szabó Dezső-figura dobban prófétai lázával, az elhivatottság nemes transzában a szűkrezabott falusi viszonyokba és a maga sebes érveréséhez igyekszik igazítani a falusi élet lassu lüktetését. Ami a kísérletezőnek a műhelye, az neki a falu, amelyben a maga s a nép elhivatottságát kívánja próbára tenni. Ennek a munkának a lázában fogant könyve, amelyben hirt ad magáról és munkájáról: (*A rög alatt*. 1928-1935. Aranyosszéki Vidékfejlesztő kiadása, Turda 1935.) Kivételes könyv, kivételes pap! Friss, szellős, biztos próza, lendületes előadás, őszinte páthos. Eredeti és élvezetes székelyes idioma, igazi, legjobb erdélyi próza. Rengeteg megfigyelésből falusi osztályokról, emberekről, gyermekekről, monográfusok és lélekkutatók meríthetnek. Papra alig emlékezett valami. Ezt tudja is, büszke is rá: „Rólam, a beszélgetésem, a viselkedésem, a ruházódásom után senki sem mondhatta meg, hogy pap vagyok. Papos kézmozdulataim; szemforgatásaim, szófordulataim, kenetességeim és ferencjózsefem nem volt és nincsen.” Nem tudunk aktiv magyar papot, aki papi mivoltáról, hivatásáról, hitéről, hívei vallástalanságáról, babonás materializmusáról, gyülekezete egész vallási lelkületéről oly őszintén vallott volna, mint Balázs Ferenc. Valósággal a világi foglalkozást űző ember fesztelenségével S unitárius szabadelvűséggel bírálja tulajdon hivatását: „Mert a papi állás nem tisztességes foglalkozás. A pap abból él, hogy nagyképű. Ő ismeri az istent személyesen. Ő nem a maga toldozott-foldozott kis hitét teregeti a gyülekezet elé, hanem az isten akaratát, amelyről neki a legpontosabb értesülése van.” Bizony, Balázs Ferenc nem ebből a fajtából való. Különös reform-lelkész ő, futballozik a legényekkel, fogócskát játszik a gyermekekkel, néha térdnadrágot ölt, s vasárnapi prédikációinak tárgyai: Gandhi, Az újságírás, A mai élet nagyhatalmai, Petőfi Sándor, stb. stb. Szigorú szavakat ejt a „mult kísértet istenéről” és az „örökké élő, világot éltető lélek” felé fordul. Mint teológus, saját bevallása szerint „vallástalan” és Ady-rajongó, národnyik és társadalmi reformer s a lelkészi pályával egyetlen célja: „...társadalmi reformokat elősegíteni szocialista irányban”. Aztán mint pap egyet lép a prófétaság irányában előre, mint szocialista egyet lép a helyi reformok irányába hátra. A szocializmuson szűkít egyet, a valláson tágít. Nyughatnékja nincs. „Négyéves tervet” fabrikál a falunak és egyéni vallásbölcséséjét alkot. Cséplőgépet vásároltat, ifjúsági egyletet szervez, Falu-otthont lé-